

BØRNEHAVE BIBLIOTEKER

en evaluering af arbejdet med børn, bøger og sprog

Børnehavebiblioteker

en evaluering af arbejdet med børn, bøger og sprog

Rapport, udarbejdet af
Sandra Paldrup, Ann Poulsen og Lisbet Vestergaard

Udgivet juli 2011 af
Styrelsen for Bibliotek og Medier
H.C. Andersens Boulevard 2
1553 København V

Tlf.: +45 33 73 33 73
post@bibliotekogmedier.dk
www.bibliotekogmedier.dk

Fotos:
Bjarke Ørsted
Bybjergets Børnhave

Elektronisk ISBN:
978-87-92681-27-0

Rapporten kan hentes på
www.bibliotekogmedier.dk

Indhold

Indledning	4
Om børnehavebiblioteker – baggrund og intention.....	4
Evalueringsgrundlag.....	6
Læsevejledning	6
Sammenfatning af hovedpointer	8
Del 1: Etablering af børnehavebiblioteket.....	11
Biblioteket har taget initiativ til etableringen af børnehavebiblioteket og udvalgt materialer.....	11
Sammensætningen af materialer	12
Hvordan har materialesamlingen fungeret?.....	13
Indretning af børnehavebiblioteket	14
Bibliotekarens besøg i dagtilbuddet	15
Udlån og registrering.....	15
Kompetenceudvikling af personalet som del af børnehavebiblioteksprojektet	16
Børnehavebiblioteket efter endt projektperiode	17
Del 2: Samarbejde mellem bibliotek og dagtilbud og børnehavebiblioteket som strategisk satsning i kommunen	18
Bibliotekets oplevelse af samarbejdet mellem bibliotek og dagtilbud.....	18
Dagtilbuddets oplevelse af samarbejdet mellem bibliotek og dagtilbud.....	19
Børnehavebiblioteket som strategisk satsning i kommunen	20
Del 3: Børnehavebibliotekets betydning for dagtilbuddets arbejde med sprog, bøger og læreplaner	22
Har børnehavebiblioteket haft betydning for brugen af bøger i dagtilbuddet?	22
Dialogisk oplæsning og skriftsprog som del af arbejdet med bøger og sprog	23
Er børnehavebiblioteket blevet suppleret med aktiviteter?	23
At give børnene en fælles fond af fortællinger	24
Hvordan har børnehavebiblioteket bidraget til arbejdet med læreplanerne i dagtilbuddet?	24
Del 4: Børnehavebibliotekets betydning for børns sprogudvikling og interesse for bøger og læsning.....	26
Har børnehavebiblioteket haft betydning for udviklingen af børnenes sprog?	26
Hvordan gør børnene brug af deres erfaringer med materialernes indhold?	27
Har børnehavebiblioteket styrket børnenes lyst til at få læst højt og til selv at lære at læse?	28
Børnehavebibliotekets betydning for børns interesse for at hjemlåne bøger	28
Del 5: Har forældrene været interesserede og inddraget i projektet?.....	30
Information/PR til forældrene i dagtilbuddet?	30
Forældrenes interesse for at låne materialer med hjem	31
Børn, bøger og sprog – hvad nu?	32
Bilag 1 Kommuneoversigt	34
Bilag 2: Evaluerende spørgeskema for børnehavebiblioteker	35
Bilag 3: Læselyst og litteraturformidling i daginstitutioner	39

Indledning

I denne rapport kan du læse om de erfaringer, biblioteker og dagtilbud har gjort sig i deres fælles arbejde med børnehavebiblioteker i perioden 2008 - 2010. Rapporten er udarbejdet af Styrelsen for Bibliotek og Medier og tænkt som et inspirerende bidrag til det videre arbejde med børnehavebiblioteker, børn, bøger og sprog rundt om i landet.

Om børnehavebiblioteker – baggrund og intention

Børnehavebiblioteker var en af læselystkampagnens største succeser. Læselystkampagnen har fra 2003-2007 ydet støtte til en lang række læsefremmende projekter henvendt til børn og unge. De tre ministerier bag Læselystkampagnen, Kulturministeriet, Undervisningsministeriet og Socialministeriet, besluttede i 2008, at de gode erfaringer fra Læselystkampagnen skulle videreføres i Læselystprogrammet. Derfor afsatte de 3 ministerier en pulje på 4,3 mio. kr. om året i perioden 2008-2010 til at udbrede de bedste projekter over hele landet. Puljen sikrede, at succesfulde projekter kunne videreføres og nye sættes i gang på områderne: Nationale læsekampagner for skolebørn, litterære aktiviteter for unge og børnehavebiblioteker i hele landet

Der blev afsat 1,5 mio. kr. til børnehavebiblioteksprojekter om året i perioden 2008-2010. Børnehavebibliotekerne har haft til formål at give børn i dagtilbud let adgang til positive oplevelser med bøger og fortællinger i hverdagen både i dagtilbuddet og derhjemme og herigennem at:

- styrke børns sproglige og personlige udvikling
- styrke børns lyst til at få læst højt og til selv at kunne læse
- give børn en fælles fond af fortællinger
- give børn rige kunstneriske oplevelser
- sætte bøger og læsning i centrum for samvær mellem børn og voksne

Børnehavebibliotekerne fungerer som et satellitudlån fra det lokale bibliotek og er blevet etableret i samarbejde mellem ansatte på biblioteket og dagtilbuddet. Børnehavebibliotekerne er således et tilbud til børn i dagtilbud inklusive ansatte og forældre.

Børnehavebiblioteket kunne etableres efter en basismodel og en Model Plus

- Et basisbibliotek bestod af etableringen af et bibliotek i dagtilbuddet med en samling på minimum 150 bøger og cd'er med forskellige fortællinger og musik. Samlingen skulle udskiftes 4-5 gange årligt, og bibliotekaren skulle besøge dagtilbuddet 5-6 gange årligt. Under besøgene skulle bibliotekaren læse højt for børnene og tale om bøger med både børn og forældre. Bibliotekaren skulle introducere børnehavebiblioteket for forældrene ved et arrangement i dagtilbuddet og vejlede dagtilbuddet om indretning, udlånssystem og PR.
- Videreudviklingen til et plusbibliotek bestod af supplerende sprog- og legeaktiviteter til det eksisterende basisbibliotek. Det kunne eksempelvis være aktiviteter som fortælleteater eller workshops, hvor børnene fremstillede bøger,

legede med bogstaver og ordkort eller blev introduceret til, hvordan man passer på biblioteksmaterialer. Derudover var det aktiviteter, der inddrog forældre og bedsteforældre og præsenterede dem for oplæsningsbøger, forældretidsskrifter, forældrehjemmesider osv.

Læselystprogrammet har i løbet af perioden 2008-2010 givet tilskud til etablering af i alt 136 børnehavebiblioteker og videreudvikling af 64 biblioteker efter Model Plus. Bevillingerne er fordelt mellem 35 af landets kommuner (se bilag 1 for detaljeret kommuneoversigt). Biblioteksbarometeret fra 2010 viser i øvrigt, at 32 af landets kommuner har etableret mellem 1 og 5 børnehavebiblioteker og at 17 kommuner har etableret mellem 6 og 14 børnehavebiblioteker. Endelig er der 5 kommuner, der har etableret over 16 børnehavebiblioteker.¹ Der er således 19 kommuner, der har etableret børnehavebiblioteker uden støtte fra Styrelsen fra Bibliotek og Medier.

Læselystprogrammet har desuden støttet de etablerede børnehavebiblioteker med konkrete ressourcer som læsebamsen BIB samt PR- og informationsmateriale i form af en stander med banner, postkort og plakater med læseråd samt en publikation om etableringen og betydningen af børnehavebiblioteker. Endvidere har de enkelte projekter haft adgang til grafik med børnehavebiblioteks logo, som kunne anvendes i forbindelse med udvikling af eget PR- og informationsmateriale. Endelig er der som del af læselystprogrammet blevet afholdt to kursusdage i henholdsvis 2008 på Hald Hovedgård og 2010 i Herlev Medborgerhus. Begge kursusdage var vel besøgt og inspirerede deltagere fra både biblioteker og dagtilbud til arbejdet med børnehavebiblioteker.²

¹ Se hele biblioteksbarometeret via:

<http://www.bibliotekogmedier.dk/statistik/biblioteksstatistik/biblioteksbarometer/>

² Læs program og oplæg fra kursusdagene på:

<http://www.bibliotekogmedier.dk/biblioteksomraadet/fokusomraader/boern/boernehavebiblioteker/oplaeg-og-publikationer/>.

Evalueringsgrundlag

Evalueringen er skrevet på baggrund af spørgeskemabesvarelser fra 108 af i alt 200 børnehavebiblioteksprojekter. Heraf har 105 givet 'fuld besvarelse' af spørgeskemaet og de sidste 3 givet 'nogen besvarelse'.

Der er udfyldt et skema for hvert af de børnehavebiblioteksprojekter, der var afsluttet før 1. april 2011. Biblioteker der både har fået bevilliget støtte til et basis- og et plusbibliotek har kun udfyldt et skema. Evalueringen bygger på besvarelser fra 83 basisbiblioteker samt 31 plusbiblioteker fordelt på 23 kommuner.

Spørgeskemaet er sendt elektronisk til kontaktpersonen fra biblioteket ved afslutning af projektperioden. I spørgeskemaet har der været spørgsmål henvendt til både personalet fra biblioteket og dagtilbuddet. Spørgeskemaet består af 46 spørgsmål, der på forskellig vis omhandler etableringen og effekten af arbejdet med børnehavebiblioteket samt samarbejdet mellem bibliotek og dagtilbud. Se bilag 2. Besvarelsesformen er fordelt mellem afkrydsningsskemaer og tekstbokse. Det har været bibliotekets ansvar at få besvaret skemaet.

Læsevejledning

Sammenfatning af hovedpointer

Indledningsvis redegøres der for de væsentligste hovedtendenser og pointer i evalueringen, inden der følger en mere detaljeret gennemgang af besvarelserne. Denne gennemgang vil være inddelt i fem hoveddele, der tematiserer forskellige vinkler i spørgeskemaet. Det er muligt at læse en samlet udgave af alle besvarelser på Styrelsen for Bibliotek og Mediers hjemmeside.³

Del 1: Etablering af børnehavebiblioteket

I del 1 behandles spørgsmål, der omhandler den konkrete etablering af børnehavebiblioteket. Således vil der i denne del blive redegjort for, hvordan indretningen og materialesamlingen i børnehavebibliotekerne har fungeret i praksis, samt hvorvidt kompetenceudvikling af personalet på både biblioteket og i dagtilbuddet har været en del af projektet. Endvidere undersøges det, om børnehavebiblioteket fortsætter efter endt projektperiode.

Del 2: Samarbejde mellem bibliotek og dagtilbud og børnehavebiblioteket som strategisk satsning i kommunen

I anden del af rapporten fokuseres der på det konkrete samarbejde mellem bibliotek og dagtilbud, og det undersøges, hvordan de forskellige parter har oplevet samarbejdet om børnehavebiblioteksprojektet. Derudover besvares spørgsmålet om, hvorvidt børnehavebiblioteket har været del af en strategisk satsning i kommunen, og om der som del af projektet er blevet samarbejdet med øvrige kommunale instanser.

Del 3: Børnehavebibliotekets betydning for dagtilbuddets arbejde med sprog, bøger og læreplaner

³ Læs samtlige besvarelser på:

<http://www.bibliotekogmedier.dk/biblioteksomraadet/fokusomraader/boern/boernehavebiblioteker/tilskud-og-evaluering/>.

Denne del af evalueringen omhandler, hvordan der i dagtilbuddet konkret er blevet arbejdet med sprog, bøger og læsning i forbindelse med børnehavebiblioteksprojektet. Endvidere undersøges det, hvorvidt børnehavebiblioteket har bidraget til arbejdet med de pædagogiske læreplaner i dagtilbuddet og dermed overordnet kan siges at understøtte personalets arbejde med bøger, læsning og sprogudvikling.

Del 4: Børnehavebibliotekets betydning for børns sprogudvikling og interesse for bøger og læsning

Der vil i denne del blive stillet skarpt på, hvordan personalet i dagtilbuddet har oplevet børnehavebibliotekets betydning for børnenes sproglige udvikling, interesse for højtlesning samt brug af materialerne og deres indhold.

Del 5: Har forældrene været interesserede og inddraget i projektet?

I sidste del fremstilles det, hvordan forældrene har været inddraget i projektet, og i hvor høj grad de har udvist interesse for børnehavebiblioteket og muligheden for at hjemlåne materialer.

Børn, bøger og sprog – hvad nu?

Afslutningsvis gives der en række forslag og perspektiver til det videre arbejde med børnehavebiblioteker samt førskole børns sproglige udvikling og læselyst.

Bilag 1: Oversigt over kommuner der har modtaget støtte til arbejdet med børnehavebiblioteker.

Bilag 2: Spørgeskema

Bilag 3: Artiklen *Læselyst og litteraturformidling i daginstitutioner* af Frederikke Winther ph.d.-stipendiat v/Center for Børnelitteratur Aarhus Universitet.

Sammenfatning af hovedpointer

Både biblioteket og dagtilbuddet oplever børnehavebiblioteket som et yderst værdifuldt udgangspunkt for arbejdet med børn, bøger og sprog. Det skyldes, at børnehavebiblioteket er med til at sætte fokus på bøger, højtlesning samt børns sprogudvikling og dermed understøtter dagtilbuddets arbejde med de pædagogiske læreplaner vedrørende sprog og kultur. Derudover understreger flere respondenter, at børnehavebiblioteket øger børnenes interesse for bøger og højtlesning, og at børnene gør flittigt brug af børnehavebiblioteket og dets materialer.

Etablering af et børnehavebibliotek

Evalueringen viser, at børnehavebiblioteket i de fleste tilfælde har været etableret med særlige siddemøbler, bogkasser og informationsmateriale/-standere tæt på ind- og udgang i dagtilbuddet. Det etablerede børnehavebiblioteksrum fremhæves generelt som afgørende for både personale, børn og forældres opmærksomhed og interesse for børnehavebiblioteket og dets materialer. Dog fremgår det af en række besvarelser, at placeringen af børnehavebiblioteket ved ind-/udgang til tider gør det svært at finde rum til fordybelse samt at kontrollere materialerne.

Af besvarelserne fremgår det også, at materialesamlingerne ifølge personalet i dagtilbuddet har fungeret godt og været lette at inddrage i hverdagen. Samlingerne består i de fleste børnehavebiblioteker af pegebøger, billedbøger, tekstbøger, faktabøger, sansebøger samt bøger til forældre og musik. Film og spil er underrepræsenteret i samlingerne. Det er således primært bøger, der har dannet grundlaget for børnehavebibliotekerne og for arbejdet med børn og sprog i dagtilbuddene. I ca. 1/5 af projekterne har der været materialer på andre sprog end dansk i børnehavebiblioteket. I disse tilfælde har børn fra tosprogede familier haft mulighed for at opnå et øget kendskab til deres modersmål og anden kultur og børnehavebiblioteket har sikret, at forældre kunne læse højt for deres børn, selv om forældrene ikke læste dansk.

Samarbejde mellem bibliotek og dagtilbud

Personalet på både biblioteket og i dagtilbuddet beskriver generelt samarbejdet mellem de to personalegrupper og institutioner som positivt og velfungerende. I dagtilbuddet fremhæves endvidere værdien af bibliotekarens besøg i dagtilbuddet, der medvirker til at give børnehavebiblioteket "et ansigt" og opretholde personalet og børnenes opmærksomhed og interesse for projektet. Endvidere fremhæver enkelte dagtilbud muligheden for at kunne besøge biblioteket udenfor åbningstiden, som afgørende for at dagtilbuddet har mulighed for at gøre brug af biblioteket, der afstandsmæssigt ligger langt fra dagtilbuddet. Fra bibliotekets side understreges betydningen af at have en fast kontaktperson i dagtilbuddet som værdifuldt for kommunikationen mellem de to parter. Om end de fleste biblioteker beskriver samarbejdet med dagtilbuddet som positivt, påpeger en række biblioteker, at personalet i dagtilbuddet ikke i tilstrækkelig grad var bekendt med de krav, som børnehavebiblioteksprojektet og biblioteket stillede til dem. Et forhold der ifølge biblioteket har besværliggjort kommunikationen mellem de to parter samt gjort det svært at nå projektmålet.

I en del af børnehavebiblioteksprojekterne er der desuden blevet indgået samarbejde med en række øvrige kommunale instanser, f.eks. sprogkonsulenter og læsevejledere.

Kun i et projekt har der været etableret samarbejde med indskolingen. Dette perspektiv uddybes i den perspektiverende del af evaluering.

Børnehavebiblioteket som strategisk satsning

I 33,6 % af projekterne har etableringen af børnehavebiblioteket været udtryk for en strategisk satsning i den enkelte kommune. Det vil sige, at etableringen og arbejdet med børnehavebiblioteket er blevet betragtet som en del af kommunes samlede arbejde med børn, sprog og kultur. I de øvrige 66,4 % af projekterne har dette ikke været tilfældet.

Børnehavebibliotekets betydning for arbejdet med bøger, sprog og læreplaner i dagtilbuddet

Personalet i dagtilbuddet giver i langt de fleste tilfælde udtryk for, at børnehavebiblioteket har styrket deres interesse for at inddrage bøger og højtlesning i hverdagen og arbejde med børnenes sprogudvikling. Børnehavebiblioteket har medvirket til at give personalet i dagtilbuddet et øget fokus på både sprog og højtlesning. I flere af projekterne har det desuden været intentionen at give børnene en fælles fond af fortællinger som del af arbejdet med børnehavebiblioteket. På den baggrund føler personalet i de fleste projekter, at børnehavebiblioteket har understøttet arbejdet med de pædagogiske læreplaner i forbindelse med sprog og kultur. Dog er det de færreste dagtilbud, der direkte har skrevet børnehavebiblioteket ind i læreplanerne og dermed konkret betragtet børnehavebiblioteket som udgangspunktet for arbejdet med børn, bøger, sprog, og kultur.

Børnehavebiblioteker fulde af aktiviteter

Børnehavebiblioteket og muligheden for at låne materialer med hjem er i de fleste projekter blevet suppleret med andre aktiviteter, der har haft til hensigt at inddrage børnene aktivt i fortællingerne og dermed styrke børnenes sprogtiltagelse. Det er f.eks. sket som dialog om materialernes indhold, rim og remser samt sang og bevægelse. Disse aktiviteter fremhæver personalet i dagtilbuddet som værdifulde for børnenes opmærksomhed og interesse for materialerne samt sproglige udvikling, evner og kompetencer. I godt halvdelen af projekterne har der været aktiviteter med uformel fokus på skriftsproget, mens det er de færreste projekter, der har anvendt sanseoplevelser som del af arbejdet med børnehavebiblioteket og børnenes sprogudvikling. Aktiviteter der fokuserer på skriftsprog eller sanseoplevelser kunne med fordel i videre omfang inddrages i arbejdet med børn og sprog og dermed yderligere understøtte børns forskellige tilgange og præferencer i forbindelse med sprogtiltagelsen.

De fleste projekter er desuden blevet suppleret med aktiviteter i form af foredrag og workshops om børn, bøger,

sprogstimulering og -udvikling for personalet på biblioteket og i dagtilbuddet samt for forældre. Hvor personalet på biblioteket i over halvdelen af projekterne har deltaget i kompetenceudviklende aktiviteter, gælder dette for personalet i dagtilbuddet i kun knap 1/3 af projekterne.

Børnehavebibliotekets betydning for børns sprog, læselyst og interesse for højtlesning

Personalet i dagtilbuddet oplever i overvejende grad, at børnehavebiblioteksprojektet har styrket børnenes interesse for bøger og højtlesning samt bidraget til udviklingen af børnenes sproglige kompetencer og hukommelse. Børnene gør ofte brug af deres erfaringer med materialerne og deres indhold i leg og interaktion med hinanden og de voksne. Børnene fortæller hinanden om materialerne og råder hinanden til at læse bestemte bøger. De sætter sig ofte sammen og læser og sludrer om bøgerne, hvorfor børnehavebiblioteket også kan siges at indebære en social funktion.

I flere projekter fremhæves endvidere børnehavebibliotekets positive betydning for børn fra ressourcetsvage familier og børn, der normalt har svært ved at fastholde koncentrationen om aktiviteter.

Forældres interesse for børnehavebiblioteket

I stort set alle projekter har der været udformet PR- og informationsmateriale til forældrene. Størstedelen af forældrene har udvist positiv interesse for børnehavebiblioteket. Dog fremgår det af enkelte besvarelser, at forældrene kun 'i nogen grad' eller 'i mindre grad' har været interesseret i at hjemlåne materialer af angst for at komme til at ødelægge materialerne eller smide dem væk. Forældrenes manglende interesse for hjemlån kan desuden forklares med flere af projekternes begrænsede prioritering af at lade bibliotekaren møde forældrene og deltage i forældremøder. Bibliotekaren har således kun i begrænset omfang haft mulighed for at inddrage forældrene i projektet og arbejde med højtlesning og børnenes sprogudvikling i hjemmet.

Børnehavebiblioteket fortsætter efter endt projektperiode – ofte i en beskåret form

Børnehavebibliotekets succes og effektive indvirken på interessen for materialer, læsning og sprog medvirker, at børnehavebiblioteket i langt de fleste tilfælde fortsætter efter endt projektperiode. Dog sker det ofte i en beskåret form, der udelukkende inkluderer materialeudskiftning og ikke bibliotekarbesøg eller aktiviteter. Forhold der ellers netop fremhæves som yderst centrale for opmærksomheden og interessen for børnehavebiblioteket og dets materialer.

Del 1: Etablering af børnehavebiblioteket

I denne del sættes der fokus på, hvordan børnehavebibliotekerne er blevet etableret med hensyn til indretning, materialesamling og udlånssystem, samt hvordan disse forhold har fungeret i praksis. Endvidere redegøres der for, hvordan kontakten mellem biblioteket og dagtilbuddet er forløbet under projektperioden, om kompetenceudvikling af personalet på både biblioteket og i dagtilbuddet har været del af projektet, og hvorvidt børnehavebiblioteket fortsætter efter endt projektperiode.

Der er i den 3-årige projektperiode primært blevet tildelt støtte til etablering af børnehavebiblioteker og dermed til børnehavebiblioteker efter basismodellen. Forudsætningen for at modtage støtte til biblioteker efter Model Plus har været, at der allerede var etableret et børnehavebibliotek efter basismodellen – dog ikke nødvendigvis med finansiering fra børnehavebibliotekspuljen. I de følgende afsnit skelnes ikke mellem, hvorvidt besvarelsene er sket på baggrund af enten et basis- eller et plusbibliotek.

Biblioteket har taget initiativ til etableringen af børnehavebiblioteket og udvalgt materialer

Af besvarelsene fremgår det, at biblioteket i 93,5 % af tilfældene har taget initiativet til etableringen af børnehavebiblioteket i dagtilbuddet, hvorimod det kun i 6,5 % af projekterne er dagtilbuddet, der har taget initiativet. Den oplagte forklaringen herpå er, at det primært er bibliotekarerne, der er opmærksomme på Bibliotek og Mediers projekter og puljer.

Hvem har taget initiativ til etableringen af børnehavebiblioteket?	Respondenter	Procent
Biblioteket	101	93,5 %
Dagtilbuddet	7	6,5 %
I alt	108	100,0 %

Endvidere fremgår det af besvarelsene, at det i 75 % af projekterne er bibliotekarerne, der alene har udvalgt materialesamlingerne til børnehavebiblioteket. Børnehavebibliotekernes samlinger består typisk af 100-200 titler.

Har dagtilbuddet været med til at udvælge materialer?	Respondenter	Procent
Ja	27	25,0 %
Nej	81	75,0 %
I alt	108	100,0 %

Sammensætningen af materialer

I 82,4 % af projekterne har pegebøger været del af materialerne i børnehavebibliotekerne. I 99,1 % af projekterne har billedbøger været del af samlingerne og i 78,7 % af projekterne er tekstbøger indgået i samlingerne. Endelig er faktabøger indgået i 83,3 % af børnehavebibliotekernes samlinger, sansebøger i 70,4 %, og i 46,3 % af projekterne har der været bøger til forældre. I 87 % af projekterne har musik været del af børnehavebibliotekets samling. Kun i henholdsvis 6,5 og 14 % af projekterne har film og spil været del af samlingerne.

Hvilke materialer har været del af børnehavebibliotekets samling?	Respondenter	Procent
Pegebøger	89	82,4 %
Billedbøger	107	99,1 %
Tekstbøger	85	78,7 %
Faktabøger	90	83,3 %
Musik	94	87,0 %
Film	7	6,5 %
Bøger der henvender sig til børnenes sanser	76	70,4 %
Spil	16	14,8 %
Bøger til forældre	50	46,3 %
I alt	108	100,0 %

I 20,4 % af børnehavebibliotekerne har der været materialer på andre sprog end dansk. Disse materialer er typisk anskaffet af bibliotekerne, som enten har haft materialerne i egen samling eller bestilt dem via blandt andet Bibliotekscenter for Integration under Statsbiblioteket samt firmaet Bierman & Bierman, der leverer udenlandske materialer til danske biblioteker og skoler.

Har der været materialer på andre sprog end dansk?	Respondenter	Procent
Ja	22	20,4 %
Nej	86	79,6 %
I alt	108	100,0 %

Hvordan har materialesamlingen fungeret?

Dagtilbuddene giver generelt udtryk for, at materialerne har fungeret rigtig godt. Samlingen opleves som inspirerende, og er blevet flittigt brugt af både børn og voksne. Af en besvarelse fremgår det således:

"Materialerne har inspireret og er blevet brugt i dagligdagen af både børn og voksne. Børnene har bladret og kigget og læst selv, og forældre har været med i begejstringen. Materialerne har været en naturlig del af børnehavens dagligdag."

At materialerne har fungeret godt forklares endvidere med, at de har været udvalgt, så de har tilgodeset børnenes forskellige aldersgrupper og været tilpasset skiftende emneprojekter, så børnene kunne tage bøger med hjem om det emne, de hørte om i børnehaven. Flere respondenter giver udtryk for, at film og cd'er har været mindre anvendt. Af en besvarelse fremgår det, at cd'erne ofte blev ødelagt, hvorfor en særlig opbevaring af disse materialer, havde været ønskværdig:

"Det andet materiale, foruden bøgerne, har været placeret på kontoret, da oplevelsen har været, at cd'erne er blevet trådt på, kastet med osv. – 'svære at passe på.' De skulle måske have haft en særlig hylde i fællesrummet. Placeringen har betydet et mindre forbrug af disse [materialer]."

Enkelte dagtilbud har efterspurgt flere pegebøger og eventyr, hvilket er blevet tilgodeset ved den efterfølgende materialeudskiftning. I et par besvarelser står der, at:

"Pædagogerne har givet udtryk for, at de har det svært med de moderne/nyere billedbøger og foretrækker titler fra deres egen barndom - de nævner Totte og Lotte bøgerne."

I stort set alle projekter er materialesamlingen i overensstemmelse med bevillingsforudsætningen blevet udskiftet 4-5 gange i løbet af projektperioden. Af besvarelserne fremgår det således, at materialerne i 75,9 % af projekterne er blevet udskiftet 4 gange årligt og i 17,6 % af projekterne 5 gange årligt. I 3,7 % af projekterne er udskiftningen sket 3 gange og i 1,9 % af projekterne 2 gange årligt. I blot 0,9 % af projekterne er udskiftningen sket en enkelt gang.

Hvor ofte er materialerne blevet udskiftet i løbet af projektperioden?	Respondenter	Procent
En gang om året	1	0,9 %
To gange om året	2	1,9 %
Tre gange om året	4	3,7 %
Fire gange om året	82	75,9 %
Fem gange om året	19	17,6 %
I alt	108	100,0 %

Indretning af børnehavebiblioteket

De fleste børnehavebiblioteker er indrettet i et særligt rum eller område i dagtilbuddet i nærheden af ud/indgang. Børnehavebibliotekerne er indrettet hyggeligt med sofaer eller madrasser og fint dekorerede billedbogskrybber, og flere steder er der opsat farvestrålende plakater omkring børnehavebiblioteket. I enkelte projekter er materialerne placeret i bogposer, der hænger på knager i garderoben.

Indretningen af børnehavebiblioteket har i langt de fleste tilfælde fungeret godt. Flere udtrykker, at børnehavebiblioteket er blevet et naturligt sted for læsning, og at børnene selv opsøger børnehavebiblioteket for at sidde og læse alene eller sammen med personalet. Således har indretningen i børnehavebiblioteket: *"...fungeret efter hensigten. Børnene har brugt det meget og har været opmærksomme på, at 'her læser man'."*

Af besvarelserne fremgår det også, at placeringen af børnehavebiblioteket i forbindelse med ind-/udgang i langt de fleste projekter har fungeret rigtig godt. Det skyldes, at placeringen skaber synlighed om børnehavebiblioteket og understøtter børn og forældres brug af biblioteket. Dog giver en række dagtilbud udtryk for, at placeringen til tider gør det svært at finde ro til fordybelse og holde kontrol med materialerne. Eksempelvis står der i en besvarelse:

"Det havde været optimalt, hvis rummet havde ligget tilbagetrukket fra resten af aktivitetsområderne, men det har en stor fordel, at det er meget synligt, og bliver brugt meget."

Og af en anden besvarelse fremgår det:

"[Materialerne] Stod først i åben garderobe. Godt mht. synlighed for forældrene - men dårlig da materialerne blev spredt i hele institutionen og en del blev ødelagt. Institutionen flyttede det selv ind i fællesrummet, hvor man bedre kunne kontrollere det. Godt mht. orden og materialernes tilstand - dårlig mht. synlighed."

Bibliotekarens besøg i dagtilbuddet

I overensstemmelse med bevillingsforudsætningen har bibliotekaren i 56,5 % af projekterne besøgt børnehavebiblioteket mindst 6 gange i projektperioden. I 10,2 % af projekterne har bibliotekaren besøgt børnehavebiblioteket 5 gange i projektperioden og i 14,8 % af projekterne 4 gange. Endelig er antallet af besøg i 9,3 % af projekterne 3 gange årligt, i 6,5 % af projekterne 2 gang årligt og i 2,8 % af projekterne 1 gang årligt.

Hvor ofte har bibliotekaren besøgt børnehavebiblioteket i projektperioden?	Respondenter	Procent
En gang om året	3	2,8 %
To gange om året	7	6,5 %
Tre gange om året	10	9,3 %
Fire gange om året	16	14,8 %
Fem gange om året	11	10,2 %
Seks gange om året	61	56,5 %
I alt	108	100,0 %

I 35,2 % af projekterne er kravet om at mindst to af bibliotekarens besøg i børnehavebiblioteket skulle ske, når det var muligt at møde forældrene ikke blevet indfriet. I 30,6 % af projekterne har bibliotekaren besøgt børnehavebiblioteket 2 gange, hvor der var mulighed for at møde forældrene. I 22,2 % af projekterne har bibliotekaren besøgt børnehavebiblioteket 3 gange og i 12 % af projekterne 4 gange, hvor der var mulighed for at møde forældrene.

Hvor mange gange har bibliotekaren besøgt børnehavebiblioteket, når der var mulighed for at besøge forældrene?	Respondenter	Procent
En gang om året	38	35,2 %
To gange om året	33	30,6 %
Tre gange om året	24	22,2 %
Fire gange om året	13	12,0 %
I alt	108	100,0 %

Udlån og registrering

Børnehavebibliotekerne har haft et udlånssystem, der har givet børn og forældre mulighed for at hjemlåne materialer. I alle projekterne har biblioteket i samarbejde

med dagtilbuddet udviklet et udlånssystem i form af eksempelvis notering i en bog eller små kort i hver bog, der kunne tages ud og lægges i en kasse ved udlån. I en af besvarelserne beskrives det, hvordan udlånet konkret har fungeret i et børnehavebibliotek:

"Bagest i en lomme i hvert materiale er indsat et scannet lamineret billede af materialets forside. Når materialet lånes ud, tager man kortet og sætter det i et kartotek, hvor hvert barn har sit navn. Når materialet afleveres, tager man kortet og sætter det ind i bogen igen. På den måde har det været let for personalet at overskue, hvem der har lånt hvad. Samtidig er det en udlånsmetode, der bygger på materialernes visuelle fremtoning, som er mere i børnehøjde end en traditionel tekst, der oplyser f.eks. forfatter og titel. Børnene i dagtilbuddet har med stor succes været inddraget i processen med at lave kortene til bøgerne. Desuden har dagtilbuddet udarbejdet og ophængt låneregler og reglement for børnehavebiblioteket."

I alle børnehavebibliotekerne har det været forældrene i samarbejde med børnene, der skulle registrere udlån og aflevering. I enkelte besvarelser står der: *"Det har vist sig, at udlånet faldt i løbet af projektperioden. Dette skyldtes, at forældrene glemte at notere udlånet."*

Kun i 53,7 % af børnehavebibliotekerne har det været muligt at optælle antallet af udlån i projektperioden. I de institutioner, hvor optællingen er blevet registreret, har udlånet primært ligget på 200-400 antal i projektperioden.

Er udlånet blevet registreret i projektperioden?	Respondenter	Procent
Ja	58	53,7 %
Nej	50	46,3 %
I alt	108	100,0 %

Det skal tilføjes, at antallet af udlån også må ses som konsekvens af størrelsen på det enkelte dagtilbud og antallet af børn. Disse faktorer varierer en del projekterne imellem, men er desværre ikke muligt at registrere af spørgeskemabesvarelserne.

Kompetenceudvikling af personalet som del af børnehavebiblioteksprojektet

I 58,3 % af projekterne har personalet fra biblioteket deltaget i kompetenceudviklende aktiviteter.

Har personalet fra biblioteket deltaget i kompetenceudviklende aktiviteter?	Respondenter	Procent
Ja	63	58,3 %
Nej	45	41,7 %
I alt	108	100,0 %

I modsætning til ovenstående har personalet i dagtilbuddene i blot 29,6 % af projekterne deltaget i kompetenceudviklende aktiviteter. Eftersom det primært er i forbindelse med børnehavebiblioteker efter Model Plus, at der er krav om kompetenceudvikling af personalet i dagtilbuddet, kan svarfordelingen givetvis ses som resultat af antal bevillinger givet til Model Plus.

Har personalet fra dagtilbuddet deltaget i kompetenceudviklende aktiviteter?	Respondenter	Procent
Ja	32	29,6 %
Nej	76	70,4 %
I alt	108	100,0 %

De kompetenceudviklende aktiviteter for personalet på både biblioteket og i dagtilbuddet har været aktiviteter som blandt andet Bibliotek og Mediers kursud dage om børnehavebiblioteker i 2008 på Hald Hovedgård og i 2010 i Herlev Medborgercenter. Endvidere er der flere, der har deltaget i foredrag og workshops om børns sprogudvikling og sprogstimulerende aktiviteter samt om børnelitteratur ved blandt andet Mona Gerstrøm fra Syddansk Universitet, lektor Dorthe Bleses fra Center for Børnesprog på Syddansk Universitet, lektor Caroline Sehested fra Professionshøjskolen UCC, samt projekt- og foredragsholder Lotte Salling.

Børnehavebiblioteket efter endt projektperiode

Børnehavebiblioteket opleves i stort set alle tilfælde som en succes, hvorfor 91,7 % og dermed langt størstedelen af projekterne fortsætter efter projektperiodens udløb.

Fortsætter børnehavebiblioteket efter endt projektperiode?	Respondenter	Procent
Ja	99	91,7 %
Nej	9	8,3 %
I alt	108	100,0 %

Fortsættelsen af børnehavebiblioteket sker enten i en uændret form eller, som for de flestes vedkommende, i en beskåret form, hvor projektet udelukkende består af materialeudskiftninger og ikke længere inkluderer bibliotekarbesøg eller aktiviteter. Dette valg begrundes med manglende ressourcer. I enkelte tilfælde er intentionen at udbrede børnehavebiblioteket til øvrige dagtilbud i kommunen, som endnu ikke har et børnehavebibliotek, ligesom det i nogle kommuner prioriteres at videreudvikle de eksisterende børnehavebiblioteker til Model Plus.

I en række projekter er det stadig uvist, hvorvidt børnehavebiblioteket fortsætter, da der endnu ikke er lagt budget for næste periode. En lille del af projekterne stopper med projektperiodens ophør, da der hverken er ressourcer eller overskud til at videreføre projektet.

Del 2: Samarbejde mellem bibliotek og dagtilbud og børnehavebiblioteket som strategisk satsning i kommunen

I de følgende afsnit uddybes, hvordan samarbejdet mellem bibliotek og dagtilbud har fungeret ud fra de to personalegruppers synsvinkler. Derudover undersøges det, hvorvidt børnehavebiblioteket har været del af en strategisk satsning i kommunen, og om der som del af projekterne er blevet samarbejdet med øvrige kommunale instanser.

Bibliotekets oplevelse af samarbejdet mellem bibliotek og dagtilbud

Hvordan har biblioteket oplevet samarbejdet mellem bibliotek og dagtilbud?	Respondenter	Procent
Meget godt	68	63,0 %
Godt	32	29,6 %
Hverken / eller	7	6,5 %
Dårligt	1	0,9 %
Meget dårligt	0	0,0 %
I alt	108	100,0 %

Biblioteket vurderer i 63 % af tilfældene samarbejdet mellem bibliotek og dagtilbud 'Meget godt' og i 29 % af tilfældene samarbejdet som 'Godt'. Det forklares med, at pædagogerne var meget interesserede i projektet og imødekomme overfor personalet fra biblioteket. Flere bibliotekarere fremhæver det at have haft en fast kontaktperson i dagtilbuddet som betydningsfuldt for kommunikationen mellem bibliotek og dagtilbud. En række biblioteker fremhæver det desuden som værdifuldt for samarbejdet, at de har haft mulighed for at få indblik i dagtilbuddets hverdag og arbejdsvilkår, ligesom muligheden for at samarbejde med andre faggrupper har været givende. Respondenterne skriver blandt andet:

"Det har været et forbilledligt samarbejde, - meget spændende at opleve biblioteket tænkt så helt og fuldt ind i dagligdagen. Dejligt at samarbejde med andre faggrupper og berige hinanden fagligt."

"Dejligt med fast kontaktperson i børnehaven."

"Venligt personale der har været meget åbne og imødekomme."

Et fåtal af biblioteker vurderer samarbejdet mellem bibliotek og dagtilbud 'Hverken/eller' og 'Dårligt.' Det begrundes blandt andet med, at kommunikationen mellem biblioteket og dagtilbuddets personale til tider har været besværet af at skulle gå gennem lederen i dagtilbuddet, da denne var den eneste med computeradgang:

"Vores samarbejde har været udmærket, men kommunikationen er svær, da de personer, der er kontaktpersoner på børnehavebiblioteket, og som

er dem vi har skabt børnehavebiblioteket med, ikke har PC, må alle mails gå gennem lederen på institutionen. Telefonkontakt er heller ikke det letteste, da personalet jo oftest er omgivet af en større børnegruppe."

Nogle projekter har desuden været ramt af en del sygdom og ledelsesskift i dagtilbuddet, hvilket har gjort det svært at gennemføre projektet i overensstemmelse med intentionerne. En række biblioteker svarer, at de ikke fik mulighed for at deltage i et forældremøde, som de ønskede, og at det var svært at få plads til bibliotekets øvrige besøg og aktiviteter i den travle hverdag i dagtilbuddet:

"Det har været besværligt at få lavet aftaler med børnehaven med det formål at læse højt for børnene samt møde forældrene i afhentningstiden. Børnehaven har mange aktiviteter planlagt allerede, og det har været svært at få plads til mine besøg i deres travle hverdag."

Enkelte biblioteker giver desuden udtryk for, at personalet i dagtilbuddet ikke i tilstrækkelig grad var bekendt med, at der var forventninger til dem fra bibliotekets side, hvilket besværliggjorde samarbejdet:

"Institutionen har ikke været bekendt med, at der var forventninger til dem, og der er forskellige kulturer. Daginstitutionen har behov for god tid til planlægning af arrangementer f.eks. da biblioteket har haft et tilbud om besøg af Lotte Salling, har det ikke kunnet lade sig gøre, da børnehaven følger deres årsplan. Samarbejdet er blevet godt med tiden, og vi har nu stor glæde af hinanden."

Dagtilbuddets oplevelse af samarbejdet mellem bibliotek og dagtilbud

Hvordan har dagtilbuddet oplevet samarbejdet mellem bibliotek og dagtilbud?	Respondenter	Procent
Meget godt	80	74,8 %
Godt	25	23,4 %
Hverken / eller	2	1,9 %
Dårligt	0	0,0 %
Meget dårligt	0	0,0 %
I alt	107	100,0 %

Der er 74,8 % af dagtilbuddene, der svarer, at samarbejdet mellem biblioteket og dagtilbuddet fungerede 'Meget godt' og 23,4 % der svarer, at samarbejdet fungerede 'Godt.' Det forklares blandt andet med, at besøgene af bibliotekaren i dagtilbuddet har været med til at give børnehavebiblioteket et synligt ansigt, hvilket har haft en positiv effekt på børn og voksne. Det gode samarbejde forklares desuden med, at personalet i dagtilbuddet følte, at det var et godt og overskueligt tilbud, som biblioteket kom med, og at biblioteket introducerede personalet godt til projektet. Således svarer personalet i Bybjergets Børnehave:

"Man oplever i daginstitutionen, at det har været en opgave, der var let at gå til, og som ikke skabte stress i personalegruppen. Bybjergets

Børnehave har sat pris på de afholdte møder og den introduktion deres personale har fået til projektet."

Flere dagtilbud fremhæver desuden værdien af, at biblioteket har varetaget kommunikationen til forældrene, og at bibliotekaren: *"Har været meget interesseret og sørget for god kommunikation til forældrene blandt andet med uddeling af nyhedsbreve og information på forældreintra."*

Samarbejdet har ifølge personalet i dagtilbuddet også været godt fordi, det har været: *"Let at træffe aftaler ang. depotbytning og arrangementer"*, og fordi biblioteket har fundet gode materialer til børnehavebiblioteket. Dagtilbuddene giver endvidere udtryk for, at det har været spændende og lærerigt at få mulighed for at iagttage børnene, når en person udefra (bibliotekaren) læste for børnene. Derudover fremhæver nogle dagtilbud deres mulighed for at besøge biblioteket uden for åbningstiden som afgørende for det gode samarbejde:

"Vi har mulighed for at komme uden for alm. åbningstid, hvilket på visse dage er det, der gør, at vi kan komme til Ry Bibliotek. Det særlige for os er jo, at børnehavebiblioteket ligger i et landdistrikt og har 7 km. til nærmeste folkebibliotek. Der er ingen busser eller tog, vi kan anvende og er derfor afhængige af egen transport."

Børnehavebiblioteket som strategisk satsning i kommunen

Er etableringen af børnehave udtryk for en strategisk satsning i kommunen?	Respondenter	Procent
Ja	36	33,6 %
Nej	71	66,4 %
I alt	107	100,0 %

For 33,6 % af projekterne har etableringen af børnehavebiblioteket været udtryk for en strategisk satsning i kommunen og dermed som del af kommunes samlede arbejde med børn, sprog og kultur. For de øvrige 66,4 % projekter har dette ikke været tilfældet. I forbindelse med de fleste børnehavebiblioteker er der blevet samarbejdet med andre kommunale instanser. Dette samarbejde eksisterede enten i forvejen eller blev etableret som del af børnehavebiblioteksprojektet. Det samlede antal besvarelser fordeler sig således:

Ja, der er etableret et samarbejde med andre kommunale instanser som del af børnehavebiblioteksprojektet

Af 40,7 % af besvarelserne fremgår det, at der i forlængelse af børnehavebiblioteksprojektet er blevet etableret et samarbejde mellem biblioteket og andre kommunale instanser, eksempelvis kommunens tosprogskonsulent, den pædagogiske konsulent, læsevejledere samt talepædagoger.

Der var inden børnehavebiblioteksprojektet allerede etableret et samarbejde med forskellige kommunale instanser

I 28,7 % af besvarelserne står der, at der allerede inden børnehavebiblioteksprojektet blev iværksat var etableret et samarbejde mellem biblioteket og andre kommunale instanser.

Nej, der er ikke etableret et samarbejde med andre kommunale instanser som del af børnehavebiblioteksprojektet

Endelig fremgår det af 30,6 % af besvarelserne, at der ikke har været etableret et samarbejde mellem biblioteket og andre kommunale instanser eller indskolingen som del af børnehavebiblioteksprojektet.

Del 3: Børnehavebibliotekets betydning for dagtilbuddets arbejde med sprog, bøger og læreplaner

I de følgende afsnit uddybes det, hvordan dagtilbuddet konkret har arbejdet med sprog, bøger og læsning i forbindelse med børnehavebiblioteksprojektet. Endvidere sættes der fokus på, om det har været intentionen at give børnene en fælles fond af fortællinger, og hvorvidt personalet i dagtilbuddet har oplevet, at børnehavebiblioteket har bidraget til deres arbejde med de pædagogiske læreplaner.

Har børnehavebiblioteket haft betydning for brugen af bøger i dagtilbuddet?

Børnehavebiblioteket har i langt de fleste tilfælde haft positiv betydning for personalet i dagtilbuddets arbejde med børn og sprog.

Børnehavebiblioteket har givet øget fokus på bøger, sprog og højtlesning i dagtilbuddet

Af 79,6 % af besvarelserne fremgår det, at børnehavebiblioteket har været med til at sætte fokus på bøger, børn og vigtigheden af højtlesning. Det kommer blandt andet til udtryk ved, at der læses mere i dagtilbuddet, da personalet føler, at de har haft en særdeles anvendelig materialesamling lige ved hånden. Respondenterne skriver blandt andet:

"Ja, vi får derved ekstra opmærksomhed på vigtigheden af at læse, kigge i bøger, samtale med barnet."

"I dagligdagen har vi brugt det ekstra udvalg af bøger rigtig meget sammen med børnene. Personalet har også oplevet, at vi her har kunnet finde bøger, som vi er blevet anbefalet i rådgivningsforum at bruge til støttebørn/børn, der f.eks. har brug for ekstra mundmotorisk stimulation for at udvikle deres sprog eller mangel på samme, i sådanne situationer har det være guld værd lige at kunne 'gå hjem' på vort eget bibliotek, og finde de materialer, vi skulle bruge. Nogle børn har vi hjulpet med at låne, hvor forældrene så har meldt tilbage, at børnene har været glade for at få læst højt derhjemme."

Børnehavebiblioteket har ikke givet øget fokus på bøger og sprog i dagtilbuddet

Af 15,8 % af besvarelserne fremgår det, at børnehavebiblioteket ikke har bidraget til øget fokus på bøger, læsning og sprog i dagtilbuddet. Det forklares med, at dagtilbuddet altid har haft fokus på bøger, sprog og oplæsning, hvorfor børnehavebiblioteket ikke har givet øget fokus herpå. Dog oplever personalet i flere af disse tilfælde, at børnehavebiblioteket har gjort det lettere for dem at finde og inddrage bøger i dagligdagen. Således står der i en besvarelse:

"Børnehaven har ikke haft mere fokus på sprog mm. end de plejer, men de har været glade for det store og gode udvalg af materialer at arbejde med."

Ved ikke

Der er 4,6 % af respondenterne, der har svaret 'ved ikke' til spørgsmålet ovenfor.

Dialogisk oplæsning og skriftsprog som del af arbejdet med bøger og sprog

I knap 2/3 af projekterne er der anvendt dialogisk oplæsning i forbindelse med børnehavbiblioteket og arbejdet med bøger og sprog. Med dialogisk oplæsning menes en oplæsning, hvor den voksne oplæser søger at inddrage barnet aktivt ved at stille åbne spørgsmål til barnet om bogens ord, billeder og fortællinger og anerkende barnets svar og forståelser heraf.

Er der som del af arbejdet med bøger og sprog anvendt dialogisk oplæsning?	Respondenter	Procent
Ja	74	68,5 %
Nej	34	31,5 %
I alt	108	100,0 %

I lidt over halvdelen af dagtilbuddene har der været fokus på skriftsproget i forbindelse med børnehavprojektet.

Har der som del af arbejdet med bøger og sprog været fokus på skriftsprog?	Respondenter	Procent
Ja	57	52,8 %
Nej	51	47,2 %
I alt	108	100,0 %

Er børnehavbiblioteket blevet suppleret med aktiviteter?

I langt størstedelen af projekterne er børnehavbibliotekets mulighed for at hjemlåne materialer blevet suppleret med øvrige aktiviteter. Således kan det samlede antal besvarelser fordeles som følgende.

Ja, børnehavbiblioteket er blevet suppleret med aktiviteter

Af 91,7 % af besvarelserne fremgår det, at børnehavbiblioteket og arbejdet med bøger, børn og sprog er blevet suppleret med en række aktiviteter som; bogvogterkursus, sang, rytmik, rim og remser, fortælleteater samt højtlesning. I et projekt er der blevet arbejdet med at skrive en rap med inddragelse af børnene og i et

par andre projekter et eventyr. I flere af projekterne har aktiviteterne ikke kun været iværksat af bibliotekarer og pædagoger men også af professionelle musikpædagoger og fortællere. Derudover er flere projekter blevet suppleret med forældrekafe med oplæg for forældre og pædagoger om sprogstimulering. I institutionen Gefionsgården har der således været:

"Oplæg for forældre og pædagoger i Gefionsgårdens Tirsdagscafé, hvor emnet var sprogstimulering og sprogstimulerende materialer, samt udenlandske børnebøger på biblioteket."

Særligt i forbindelse med plusbibliotekerne er der blevet afholdt kompetence-udviklende arrangementer for personalet i dagtilbuddet om børn, bøger og sprog. I Gefionsgården er der eksempelvis blevet afholdt aktiviteter for personalet om den nyere børnelitteratur for personalet samt blevet udviklet en litteraturliste til fælles brug i kommunens dagtilbud:

"Bibliotekaren har deltaget i et personalemøde med oplæg om nyere børnebøger samt eksempler på dialogisk oplæsning. Bibliotekaren har i samarbejde med en gruppe pædagogstuderende fra VIA gennemgået en række nyere og anderledes billedbøger. Dette er mundet ud i en litteraturliste med de billedbøger, som de studerende fandt, var meget egnede til brug i institutioner. Listen bruges som inspiration for personalet i Gefionsgården, og som en øjenåbner til den nyere billedbogslitteratur."

Nej, børnehavebiblioteket er ikke blevet suppleret med aktiviteter

I 8,3 % af besvarelsene gives der udtryk for, at muligheden for at hjemlåne materialer fra børnehavebiblioteket ikke er blevet suppleret med øvrige aktiviteter.

At give børnene en fælles fond af fortællinger

I lidt over 1/3 af projekterne har det været dagtilbuddets mål at give børnene en fælles fond af fortællinger.

Har det været intentionen med børnehavebiblioteket at give børnene en fælles fond af fortællinger?	Respondenter	Procent
Ja	42	38,9 %
Nej	66	61,1 %
I alt	108	100,0 %

Hvordan har børnehavebiblioteket bidraget til arbejdet med læreplanerne i dagtilbuddet?

Med evalueringen stilles der spørgsmål til, hvordan personalet i dagtilbuddet har oplevet, at børnehavebiblioteket har bidraget til deres arbejde med de pædagogiske læreplanerne. Besvarelsene fordeler sig således:

Børnehavebiblioteket har understøttet arbejdet med de pædagogiske læreplaner for sprog og kultur

I 68,5 % af besvarelsene gives der udtryk for, at børnehavebiblioteket har suppleret pædagogerne brug af bøger i forhold til sprog og kultur og dermed dagtilbuddets arbejde med læreplanerne. Det skyldes blandt andet, at:

"Tilstedeværelsen af børnehavebiblioteket i daginstitutionen gør, at der er nem og hurtig adgang til materialet. Derfor virker børnehavebiblioteket positivt ind på daginstitutionens læreplaner om sprog og kultur."

Endvidere at:

"Modellen har bidraget til etablering af et læringsmiljø omkring såvel sproglig kompetence som børnenes selvværd, viden, indsigt i omverden, medbestemmelse og selvstændighed. Højtlesning og de kulturelle oplevelser ses således som en ramme for arbejdet med sprog og personlig udvikling i forbindelse med børnehavens pædagogiske læreplaner."

Flere respondenter understreger desuden, at børnehavebiblioteket har været med til at sætte fokus på højtlesning og sprog gennem rim og remser og dermed bidraget til at styrke børnenes hukommelse og sproglige udvikling. Børnehavebiblioteket har endvidere gjort det lettere for pædagogerne at inddrage bøger i hverdagen i forbindelse med arbejdet med forskellige temaer, ligesom: *"Pædagogerne i kraft af projektet har lært mere om oplæsning, sprog og rim og remser og derved kunnet anvende det i det daglige."*

Endelig beskrives det, at hjemlånsmuligheden ved børnehavebiblioteket har givet børn og forældre mulighed for at læse mere, hvormed dagtilbuddets arbejde med sprog og bøger understøttes yderligere.

Børnehavebiblioteket har ikke haft betydning for dagtilbuddets arbejde med læreplaner

Af 15,8 % af besvarelsene fremgår det, at børnehavebiblioteket ikke har haft betydning for arbejdet med læreplanerne. Det begrundes blandt andet med, at børnehaven i forvejen havde fokus på sprog:

"Børnehaven har meget fokus på sprog i forvejen, og arbejder med forskellige temaer. Børnehavebiblioteket har derfor ikke bidraget så meget."

Ved ikke

Endelig fremgår det af 14,8 % besvarelses at det er uvist, hvorvidt børnehavebiblioteket har haft betydning for arbejdet med læreplanerne i dagtilbuddet.

Del 4: Børnehavebibliotekets betydning for børns sprogudvikling og interesse for bøger og læsning

I denne del uddybes hvorledes personalet i dagtilbuddet har oplevet, at børnehavebiblioteket har haft betydning for børnenes sproglige udvikling, interesse for højtlesning samt brug af bøger og øvrige materials indhold.

Har børnehavebiblioteket haft betydning for udviklingen af børnenes sprog?

I spørgeskemaet er der spurgt til, hvorvidt personalet i dagtilbuddet har oplevet, at børnehavebiblioteksprojektet har haft betydning for børnenes sprogudvikling. Det samlede antal besvarelser fordeles sig således:

Ja, børnehavebiblioteket har bidraget til børnenes sprogudvikling

72,3 % af respondenterne giver udtryk for, at børnehavebiblioteket har haft positive konsekvenser for børnenes sproglige udvikling. Det kommer blandt andet til udtryk ved, at personalet i dagtilbuddet oplever, at børnene har opnået bedre ordforråd og begrebsforståelse i forlængelse af børnehavebiblioteksprojektet. Børnene er desuden blevet mere interesserede i bøger og i at få læst højt, ligesom de anvender ord og vendinger fra bøgerne i deres sprog og leg. En række respondenter fremhæver endvidere børnehavebibliotekets positive effekt for børn fra mindre ressourcestærke familier og børn, der normalt har svært ved at fastholde koncentrationen om øvrige aktiviteter:

"Vi ser ofte, at børn fra de mindre ressourcestærke familier finder en stor glæde ved vores børnehavebibliotek, da de derigennem har en let adgang til bøgernes verden. En adgang de formentlig ikke har derhjemme. Vi ser også mange børn, som normalt har svært ved at koncentrere sig i andre fastlagte aktiviteter, have stor glæde af vores børnehavebibliotek. Dermed finder de en glæde ved bøgerne og samtidig stimuleres sprog- og læseudviklingen, uden at de får det trukket ned over hovedet. Vi når dermed lettere de børn, som normalt ikke står forrest i køen, når der skal løses opgaver."

Af en anden besvarelse fremgår det:

"Der er ikke foretaget deciderede målinger, men det er det helt klare indtryk, at børnehavebiblioteket har haft betydning for sprogudviklingen. I de tilfælde, hvor forældrene er analfabeter, har større søskende læst højt for de mindre søskende – så søskende får også styrket deres læsefærdigheder. Forældrene bruger endvidere bøgerne til at styrke deres egne danskundskaber. Eksempelvis fortæller en afghansk mor, at hun bruger højtlesning for sit barn til selv at blive bedre til at læse og tale dansk."

Nej, børnehavebiblioteket har ikke bidraget til børnenes sprogudvikling

I 4,5 % af besvarelsene gives der udtryk for, at børnehavebiblioteket ikke har haft en direkte betydning for børnenes sprogudvikling. Det begrundes med, at børnehaven i forvejen havde fokus på bøger og sprog:

"Selve børnehavebiblioteket har skabt mulighed for fordybelse og koncentration, men i og med at bøger altid har været i fokus i institutionen, er det vanskeligt at sige, hvilken betydning børnehavebiblioteket har haft."

Ved ikke

Det kan være svært at vurdere, om børnehavebiblioteksprojektet har haft betydning for børnenes sproglige udvikling. Derfor svarer 23,1 % af respondenterne 'Ved ikke' til ovenstående spørgsmål:

"Nej, perioden har været for kort til, at der kan konkluderes noget."

"Svært at svare på - det kan jo ikke afvises, at der har været en effekt."

Hvordan gør børnene brug af deres erfaringer med materialernes indhold?

Med spørgeskemaet er der endvidere blevet stillet spørgsmål til, om og hvordan personalet i dagtilbuddet oplever, at børnene gør brug af deres erfaringer med materialer og disses indhold.

Børnene gør brug af bøgernes indhold i deres leg og i dialog med hinanden og de voksne

Af 59,2 % af besvarelsene fremgår det, at personalet i dagtilbuddet oplever, at børnene gør brug af deres erfaringer med bøgerne (og deres indhold), når de rimer og remser eller ivrigt genfortæller bøgernes handlinger til de voksne og hinanden. Børnene er begyndt at kende forskellige fortællingers karakterer, og indholdet af bøgerne går igen i børnenes leg og indbyrdes samtaler og diskussioner. Børnene er desuden blevet opmærksomme på bøger som en kilde til viden, og flere børn har fået yndlingsbøger og opfordrer hinanden til at læse dem. Således skriver respondenterne blandt andet:

"Børnene introducerer gode bøger for hinanden og bruger meget tid på at tale sammen om indholdet."

"Det er omkring deres leg, at det bliver mest tydeligt, at de er dybt inspirerede af bøgernes verden. De udvikler nye lege og stiller undrende spørgsmål."

Endelig er det ikke kun børnene, der alene gør brug af materialernes indhold, det gælder også pædagogerne, der inddrager bøgernes indhold, billeder og fortællinger i hverdagen:

"Flere børn kender nu til forskellige karakterer i bøgerne - fx Totte. Vi bruger dyrebøger til f.eks. at sammenligne mariehøns fra legepladsen med billeder i bøgerne."

Børnene gør ikke brug af deres erfaringer med bøgernes indhold

I blot 1,9 % af besvarelsene gives der udtryk for, at børnene ikke gør brug af bøgernes indhold. Det begrundes med, at børnene er små eller at bøger ikke i lige så høj grad som film og spil inspirerer til leg.

Ved ikke / ikke besvaret

I 38,9 % tilfælde er spørgsmålet ikke besvaret, hvilket muligvis skyldes, at det er svært at give et klart og entydigt svar på ovenstående spørgsmål, eller at der i projektet ganske enkelt ikke har været fokus på børnenes brug af materialernes indhold.

Har børnehavebiblioteket styrket børnenes lyst til at få læst højt og til selv at lære at læse?

Børnehavebiblioteket har styrket børnenes lyst til at få læst højt og selv at kigge i bøger

I 88 % af besvarelsene og dermed langt størstedelen gives der udtryk for, at børnehavebiblioteket har øget børnenes lyst til at få læst højt samt til selv at kigge i bøger og fordybe sig i fortællingerne. Det har betydning for børnene selv at vælge, hvilken bog der skal læses højt, og hvilke bøger de skal låne med hjem. Interessen er særlig stor i forbindelse med udskiftning af materialer. Respondenterne skriver blandt andet:

"Ja, børnene henter oftere bøger, børnene 'læser selv højt' og sammen med os."

"Ja bestemt, børnene sætter sig ind i bøger i fællesskab ved egen læsning/bladren eller højtlesning, og de fortæller forældrene om bøgerne som ofte lånes med hjem eller læses i børnehaven."

"Generelt er børnenes interesse for bøger øget. En forælder har udtalt: 'Det er med til at øge barnets læselyst, selv at kunne vælge den gode bog.'"

Nej, børnehavebiblioteket har ikke øget børnenes lyst til højtlesning

Af 4,6 % besvarelser fremgår det, at børnehavebiblioteket ikke har øget børnenes lyst til at få læst højt, da børnene havde denne lyst i forvejen.

Ved ikke / ikke besvaret

Der er 7,4 % respondenter, der ikke har besvaret spørgsmålet.

Børnehavebibliotekets betydning for børns interesse for at hjemlåne bøger

I langt størstedelen af projekterne har børnene 'I høj grad' eller 'I nogen grad' været interesserede i at hjemlåne materialer. Konkret har 62,6 % af respondenterne svaret, at børnene 'I høj grad' har været interesseret i at hjemlåne materialer og 32,7 % har svaret 'I nogen grad'. Der er 3,7 %, der har svaret at børnene kun 'I mindre grad' har

været interesseret i at hjemlåne materialer og 0,9 % svarer, at børnene 'Slet ikke' har været interesseret i at hjemlåne materialer.

I hvor høj grad har børnene været interesseret i at hjemlåne materialer?	Respondenter	Procent
I høj grad	67	62,6 %
I nogen grad	35	32,7 %
I mindre grad	4	3,7 %
Slet ikke	1	0,9 %
I alt	107	100,0 %

Del 5: Har forældrene været interesserede og inddraget i projektet?

I sidste del fremstilles det, hvordan forældrene har været inddraget i projektet, og i hvor høj grad forældrene har udvist interesse for børnehavebiblioteket og for at hjemlåne materialer.

Information/PR til forældrene i dagtilbuddet?

I stort set alle projekter er det blevet prioriteret at informere forældrene om børnehavebiblioteket og dets tilbud/muligheder. Således er der i 98,1 % af projekterne blevet udviklet informationsmateriale til forældrene. I 1,9 % af projekterne er forældrene ikke konkret blevet informeret om børnehavebiblioteksprojektet.

Har der været PR- /informationsmateriale til forældrene vedrørende børnehavebiblioteket?	Respondenter	Procent
Ja	106	98,1 %
Nej	2	1,9 %
I alt	108	100,0 %

Informationen til forældrene er blandt andet sket på forældremøder i 67 % af projekterne, via plakater, foldere, nyhedsbreve samt via bibliotekets og dagtilbuddets hjemmeside, ved børnehavebibliotekets indvielsesfest og i lokalpressen. Derudover har både bibliotekarere i 78,3 % af projekterne og pædagoger i 76,4 % af projekterne talt med forældrene om bøger og læsning i institutionen. I 97,2 % af projekterne har personalet i dagtilbuddet eller bibliotekaren direkte opfordret forældrene til at låne bøger med hjem.

Hvordan er forældrene blevet informeret om børnehavebiblioteket?	Respondenter	Procent
Har børnehavebiblioteket været introduceret/drøftet på forældremøde i	71	67,0 %

dagtilbuddet?		
Har bibliotekaren talt med forældrene om bøger og læsning?	83	78,3 %
Har personalet i dagtilbuddet talt med forældrene om bøger og læsning?	81	76,4 %
Er forældrene blevet opfordret til at låne bøger med hjem af personale/bibliotekar?	103	97,2 %
Andet	64	60,4 %
I alt	106	100,0 %

Forældrenes interesse for at låne materialer med hjem

I hvor høj grad har forældrene været interesseret i at hjemlåne materiale?	Respondenter	Procent
I høj grad	44	40,7 %
I nogen grad	52	48,1 %
I mindre grad	11	10,2 %
Slet ikke	1	0,9 %
I alt	108	100,0 %

Af 40,7 % besvarelser fremgår det, at forældrene 'I høj grad' har været interesseret i at hjemlåne materialer fra børnehavebiblioteket. I 48,1 % af besvarelserne står der, at forældrene 'I nogen grad', har udvist interesse for at hjemlåne materialer og i 10,2 % at forældrene blot 'I mindre grad' har udvist interesse for at hjemlåne materialer. I 0,9 % af besvarelserne står der, at forældrene 'Slet ikke' har været interesseret i at hjemlåne materialer fra børnehavebiblioteket. Forældrenes begrænsede eller manglende interesse for hjemlån forklares blandt andet med bøgernes placering i forhold til afhentning af børn og manglende information til forældrene om lånemuligheden. Nogle forældre har prioriteret at læse for deres børn i institutionen i stedet for at låne bøgerne med hjem. Andre forældre giver udtryk for, at de var bange for, at bøgerne skulle blive væk. I besvarelserne står der blandt andet:

"Forældrene kunne ikke overskue at skulle have en bog med hjem. Bange for den blev ødelagt eller væk."

"Ifølge personalet bruger forældrene meget at læse for deres børn i børnehaven i stedet for at låne med hjem."

At nogle forældre ikke har været interesserede i at hjemlåne materialer begrundes endvidere med utilstrækkelig information til forældrene om børnehavebibliotekets muligheder:

"Personalet i daginstitutionen mener, at der skal informeres mere om muligheden for at låne bøger med hjem. Der kommer jo hele tiden nye børn i børnehaven, og vi skal være bedre til hele tiden at informere om muligheden."

Børn, bøger og sprog – hvad nu?

En undersøgelse fra Center for Børnesprog, Syddansk Universitet (offentliggjort juni 2011) viser, at danske børn er længere om at lære at tale end børn i mange andre lande. Dansk er et af de mest vokalrige sprog i verden, og de mange vokallyde gør det svært for de danske småbørn at tilegne sig et ordforråd. Dorte Bleses, som leder Center for Børnesprog, har i den forbindelse udtalt til Politiken, at undersøgelsen giver anledning til at overveje, om man skal arbejde mere målrettet med lydsiden af sproget: *"Det er vigtigt, at man er opmærksom og leger med det lydlige i eksempelvis rim og remser, fordi det påvirker læsningen senere hen."*

Evalueringen viser, at der er mange gode grunde til at satse på børnehavebiblioteket som et virkningsfuldt bidrag til børns kulturelle og sproglige udvikling. Undersøgelsen fra Center for Børnesprog rummer endnu flere argumenter: Den kreative leg med sproget og mødet med fortællinger i dagligdagen er lystfuld i sig selv. Men den hjælper også børnene til at få "skarpe" ører og styrker dermed deres evne til at skelne mellem sprogets mange forskellige betydningsbærende lyde.

Det er positivt, at over 90 % børnehavebibliotekerne i en eller anden udstrækning fortsætter efter projektperioden. Det viser, at bibliotekerne og børnehaverne ser mange fordele i at bygge videre på samarbejdet. Samtidig giver det anledning til eftertanke og en vis bekymring, at mange projekter fortsætter i en form, hvor børnebibliotekarernes besøg i børnehaverne bliver nedprioriteret. Netop den aktive formidling af materialerne og den faglige udveksling mellem pædagoger og bibliotekarer rummer nemlig nøglen til endnu bedre børnehavebiblioteker. Det skyldes at pædagoger hermed løbende får nye redskaber til litteraturformidling i hverdagen, og bibliotekarer løbende får udvidet kendskabet til det pædagogiske felt.

Det vækker også til eftertanke, at de pædagogiske læreplaner ikke i højere grad har været tænkt sammen med børnehavebibliotekerne. I det videre arbejde med børnehavebibliotekerne kunne det være en idé at knytte de pædagogiske konsulenter tættere til arbejdet med børnehavebibliotekerne, idet disse konsulenter i mange kommuner har ansvaret for dagtilbuddenes lokale udmøntninger af de seks temaer i læreplanerne: personlig og sociale kompetencer, sprog, krop og bevægelse, naturen og naturfænomener samt kulturelle udtryksformer og værdier.

I det videre arbejde med børnehavebiblioteker som en del af kommunale strategiske satsninger i forbindelse med børn, sprog, læselyst og kultur er der inspiration at finde i Horsens Kommune. Her er tre børnehaver, en skole og folkebiblioteket gået sammen om at etablere et såkaldt brobyggerbibliotek. Formålet er at fremme børns læselyst og læring og skabe kvalitet, sammenhæng og trivsel i børnenes hverdag gennem brobygning mellem fagprofessionelle, der hører hjemme i forskellige kommunale sektorer. Projektet forløber i skoleåret 2011-2012.

Dagnæsskolen huser brobyggerbiblioteket, og Horsens Bibliotek står for projektledelsen. Konceptet bygger på fælles materialeindkøb, læseuniversiteter for børn og forældre og en fælles bestræbelse på at lette børnehavebørnenes overgang til skolens verden – med læselyst og gode litteraturoplevelser som den røde tråd. Håbet er, at projektet kan udvikle sig til en model, som andre kommuner kan implementere og dermed bidrage til det strategiske, tværfaglige arbejde med børn, bøger og sprog.

Bilag 1 Kommuneoversigt

Oversigt over de 35 kommuner der har modtaget støtte til etablering eller videreudvikling af et eller flere børnehavebiblioteker.

Region Hovedstaden

Dragør
Egedal
Frederiksberg
Frederikssund
Furesø
Gentofte
Halsnæs
Herlev
Hillerød
Hvidovre
København
Rødovre

Region Sjælland

Kalundborg
Næstved
Odsherred
Roskilde
Slagelse
Solrød

Region Syddanmark

Faaborg-Midtfyn
Odense
Tønder
Sønderborg
Varde
Vejen
Vejle

Region Midtjylland

Aarhus
Hedensted
Horsens
Norddjurs
Odder
Randers
Ringkøbing-Skjern
Skanderborg Viborg

Region Nordjylland

Rebild

Bilag 2: Evaluerende spørgeskema for børnehavebiblioteker

1. Bibliotekets navn

2. Dagtilbuddets navn

3. Hvilke(n) model for børnehavebiblioteket?

- ☐ Model Basis
- ☐ Model Plus

4. Blev børnehavebiblioteket etableret på initiativ fra:

- ☐ Biblioteket
- ☐ Dagtilbuddet

5. Hvordan er børnehavebiblioteket indrettet?

(Er der f.eks. et særligt rum; et afgrænset område; specielle møbler; speciel udsmykning?)

6. Hvordan har indretningen fungeret?

7. Har dagtilbuddet været involveret i materialeudvalget?

- ☐ Ja
- ☐ Nej

8. Hvor mange titler (cirka) rummer materialesamlingen?

Antal

9. Hvordan er materialesamlingen sammensat? Er der f. eks:

- ☐ Pegebøger
- ☐ Billedbøger
- ☐ Tekstbøger
- ☐ Faktabøger
- ☐ Musik
- ☐ Film
- ☐ Bøger der henvender sig til børnenes sanser
- ☐ Spil
- ☐ Bøger til forældre

10. Er der bøger på andre sprog end dansk?

- ☐ Ja
- ☐ Nej

11. Hvis ja, hvordan er de så anskaffet?

12. Hvordan har materialesamlingen fungeret i forhold til målgruppen?

13. Hvor ofte er materialesamlingen udskiftet?

- ☐ Én gang om året
- ☐ To gange om året

- ☐ Tre gange om året
- ☐ Fire gange om året
- ☐ Fem gange om året

14. Hvor mange gange har bibliotekaren besøgt børnehavebiblioteket i projektperioden?

- ☐ Én gang om året
- ☐ To gange om året
- ☐ Tre gange om året
- ☐ Fire gange om året
- ☐ Fem gange om året
- ☐ Seks gange om året

15. Hvor mange gange har bibliotekaren besøgt børnehavebiblioteket i projektperioden, når der var forældre tilstede?

- ☐ Én gang om året
- ☐ To gange om året
- ☐ Tre gange om året
- ☐ Fire gange om året

16. Hvordan er udlånet registeret?

17. Er antallet af udlån blevet talt op?

- ☐ Ja
- ☐ Nej

18. Hvis ja, hvor mange udlån har der været i projektperioden?

Antal

Projektperioden bedes angivet: mm.åååå-mm.åååå

19. Hvad har børnehavebiblioteket betydet for dagtilbuddets brug af bøger? (Har dagtilbuddet f.eks. haft særlig fokus på bøger, højtlesning, fortælling eller sprog?)

20. Har personalet anvendt dialogisk oplæsning?

- ☐ Ja
- ☐ Nej

21. Har dagtilbuddet haft fokus på skriftsprog?

- ☐ Ja
- ☐ Nej

22. Hvilke supplerende aktiviteter har der været afholdt? (f.eks. fortælleteater, bogvogterkurser)

23. Har der været information/PR til forældrene i dagtilbuddet?

- ☐ Ja
- ☐ Nej

24. Hvis ja:

- ☐ Har børnehavebiblioteket været introduceret/drøftet på forældremøde i dagtilbuddet?

- ☐ Har bibliotekaren talt med forældrene om bøger og læsning?
- ☐ Har personalet i dagtilbuddet talt med forældrene om bøger og læsning?
- ☐ Er forældrene blevet opfordret til at låne bøger med hjem af personale/bibliotekar?
- ☐ Andet

25. Hvis andet, angiv da hvilke(t)

26. I hvor høj grad har forældrene været interesserede i at låne materialer med hjem?

- ☐ I høj grad
- ☐ I nogen grad
- ☐ I mindre grad
- ☐ Slet ikke

27. Hvis ikke, angiv da hvorfor

28. Har børnehavebiblioteket påvirket forældrenes brug af børnebiblioteket? (Kommer de til f.eks. til flere arrangementer?)

29. Er det dagtilbuddets vurdering, at børnehavebiblioteket har haft betydning for udviklingen af børnenes sprog? (Har det f.eks. givet børnene større ord- og begrebsforståelse, bedre koncentration?)

30. Hvordan oplever I, at børnene gør brug af deres erfaringer med materialernes indhold?

31. Er det dagtilbuddets vurdering, at børnehavebiblioteket har styrket børnenes lyst til at få læst højt og selv lære at læse? Uddyb gerne.

32. Har det været dagtilbuddets mål at give børnene en fælles fond af fortællinger?

- ☐ Ja
- ☐ Nej

33. Hvordan har børnehavebiblioteket bidraget til dagtilbuddets arbejde med de pædagogiske læseplaner om sprog og kultur?

34. I hvor høj grad har børnene været interesserede i at låne materialer med hjem?

- ☐ I høj grad
- ☐ I nogen grad
- ☐ I mindre grad
- ☐ Slet ikke

35. Har personalet i dagtilbuddet deltaget i kompetenceudvikling i forhold til børnehavebiblioteket?

- ☐ Ja
- ☐ Nej

36. Hvis ja, hvilken?

37. Har personalet på biblioteket deltaget i kompetenceudvikling i forhold til børnehavebiblioteket?

- ☐ Ja
☐ Nej

38. Hvis ja, hvilken?

39. Hvordan vurderer biblioteket samarbejdet mellem bibliotek og dagtilbud?

- ☐ Meget godt
☐ Godt
☐ Hverken / eller
☐ Dårligt
☐ Meget dårligt

40. Evt. kommentarer

41. Hvordan vurderer dagtilbuddet samarbejdet mellem bibliotek og dagtilbud?

- ☐ Meget godt
☐ Godt
☐ Hverken / eller
☐ Dårligt
☐ Meget dårligt

42. Evt. kommentarer

43. Fortsætter børnehavebiblioteket efter projektperioden?

- ☐ Ja
☐ Nej

44. Hvis ja, hvordan? og hvis nej, hvorfor ikke?

45. Er etableringen af børnehavebiblioteket udtryk for en strategisk satsning i kommunen? (f.eks. en tværkommunal indsats i forhold til børn og sprog; en kommunal læsepolitik).

- ☐ Ja
☐ Nej

46. Er der i forbindelse med børnehavebiblioteket etableret samarbejde med andre kommunale instanser og indskoling?(F.eks. tale- og hørepædagoger; tosprogskonsulenter)

Bilag 3: Læselyst og litteraturformidling i daginstitutioner

Af: Frederikke Winther, cand.mag. i retorik og ph.d.-stipendiat v/Center for
Børnelitteratur
DPU/AU

Skal børn have bøger? Og skal pædagoger være litteraturformidlere? JA! Artikel uddyber, hvorfor bøger er et underholdende og udviklende medie for børn, som bør findes i rigelige mængder og variationer i børnenes hverdag. I erkendelse af, at litteraturformidling også kan være en udfordrende opgave for de voksne, gives derefter et bud på, hvordan daginstitutioner kan få mere aktivitet og engagement i brugen af børnelitteratur som en integreret del af det pædagogiske arbejde.

Der er mange gode grunde til at læse bøger sammen med børn. Ja, nærmest lige så mange grunde, som der er børnebøger. En velvalgt historie alene kan skabe nye tanker og sætte følelser i sving hos en hel børneflokk - eller måske blot efterlade et enkelt barn med en betydningsfuld og uforglemmelig oplevelse. Historier kan opleves på vidt forskellige måder, alt efter hvem der lytter, og hvilke erfaringer, de har med sig i mødet med historien. En god børnebog, faglitterær som skønlitterær, stiller verden frem for sin læser. Børnenes egen verden eller måske en helt anden verden, som børnene ikke ellers ville få indblik i. Et klassisk eksempel er *Palle alene i verden* af Jens Sigsgaard. Palle er en helt almindelig dreng i en helt ualmindelig situation, og sammen med Palle oplever læseren, hvordan det må føles at være alene i verden. En god bog inviterer således sine læsere til at leve sig ind i og forholde sig til fortællingen på en måde, som ikke blot underholder, men også udfordrer børnene og låner dem nye erfaringer via fortællingens hovedperson under dennes færd i fortællingen.

Der findes bøger til enhver lejlighed, om det gælder rokketænder, skilsmisser, kærester eller kunst. Og der findes utallige andre bøger, som ikke knytter sig til særlige lejligheder eller temaer, men som kan læses højt når som helst, der er brug for en stille stund, et godt grin eller et rum for eftertanke. Bredden i udvalget af dansk børnelitteratur betyder, at der findes bøger til alle aldre og på alle sproglige og forståelsesmæssige niveauer. Under højt læsning stimuleres og udfordres barnets ordforråd og evne til at kommunikere, og selv en helt simpel historie uden megen tekst kan give afsæt til sprogligt udviklende samtaler med barnet om bogens handling og billeder. Pia Thaulovs bøger om Familien Bartoldy er helt uden tekster, men stadig fulde af historier, der kan "læses".

At læse bøger med børn kan, hvis man vil det, gøres til en opdagelses- og dannelsesrejse, hvor alt kan ske - og sker! - alt efter hvilken bog, man åbner, hvornår, og med hvilke børn. Børnelitteraturen rummer populært sagt alt mellem himmel og jord, blot man giver sig tid til at udforske den.

På den baggrund kan der vel næppe findes nogen grund til *ikke* at læse bøger sammen med børn i daginstitutioner. Og dog. For flere undersøgelser viser nemlig, at børnelitteraturen som reflekteret, pædagogisk aktivitet fylder forsvindende lidt i mange vuggestuer og børnehaver. Trods et utal af gode argumenter er det langt fra

alle steder, man udnytter børnebøgernes underholdende og udviklende potentiale i den daglige praksis. Det faste udbud af børnebøger i daginstitutioner er ifølge de empiriske undersøgelser ofte begrænset til et mindre udvalg af klassikere, som pædagoger (aner)kender og har læst for børn i årtier (eksempelvis *Strudsen Rasmus* af Jørgen Clevin og Halfdan Rasmussens børnerim), og 'spin-off'-produkter fra de store medieproducenter, dvs. bøger med populære figurer fra børnefilm –og tv som Byggemand Bob og Bamse & Kylling. Biblioteksbøger lånes og læses af både børn og voksne på et spontant og tilfældigt grundlag. Der er med andre ord ikke meget faglig opmærksomhed på at få bredde og alsidighed i den børnelitteratur, der står på daginstitutionernes hylder, trods det at vi bor i et land, hvor der udkommer knapt 2000 titler på børnebogmarkedet om året.

Situationen er paradoks, men måske hænger den haltende litteraturformidling og det enorme udvalg af børnelitteratur alligevel godt sammen. Et stort bogudvalg rummer mange bøger af høj kvalitet, men også en lang række bøger af mere tvivlsom kvalitet. At der findes mange bøger på markedet, medfører, at der er mange gode, sjove, fine og lettilgængelige bøger at få (eksempelvis Mats Leténs *Finn Herman* eller *Den lille gule pige* af Ida Jessen), men måske også ligeså mange skæve, mærkelige, snørklede, triste og mystiske bøger (som Oscar Ks *Børnenes bedemand* eller Martin Glaz Serups *Sebastians Monster*). Variationen er et vilkår på godt og på ondt. At bogudvalget i mange daginstitutioner begrænser sig til bøger, der på forhånd er velkendte for både børn og voksne, kan være et udtryk for, at man vælger at følge den gyldne, konservative middelvej gennem det børnelitterære landskab. Dermed undgår man at træde forkert, men misser altså også de mange bøger, der kan udfordre børnene gennem tekst og billeder og give ny æstetiske oplevelser og erfaringer.

Bredden i børnelitteraturen bliver således en gave for dem, som interesserer sig for børnebøger og tager sig tid til at udforske den og afprøve forskellige litteraturformer, læsemåder og formidlingsmuligheder. Men en hæmning for dem, der bare vil have 'en god bog' med hjem, der hurtigt og nemt kan formidles. 'En god bog' kan under alle omstændigheder være svær at finde, hvis ikke man ved, hvad man kan få og ikke ved, hvad man vil. Og 'en god bog' kan desuden defineres vidt forskelligt, alt efter hvem, der leder. *And, døden og tulipanen* af Wolf Erlbruch er et godt eksempel på en bog om døden, som nogle vil mene er en smuk og nænsom skildring af døden for børn, andre er af den opfattelse, at den slet ikke kan læses af børn. Og selv om det lykkes at finde en tilsyneladende god og passende bog, kan det vise sig, at ordene gør knuder, når de læses

højt, eller handlingen er uklar eller tager en uventet drejning, der gør fortællingen uforståelig eller overraskende. Her kan nævnes både HC Andersens eventyr, der er en stor oplevelse, men også en udfordring at læse højt i de originale versioner, eller nogle af Kim Fupz Aakesons satiriske fortællinger, der underholder men ind imellem også overrasker eller ligefrem overrumpler sin læser med ordvalg og handlingsforløb. Med andre ord: Børnelitteraturen formidler ikke altid bare sig selv uproblematisk, blot man tager den op og lægger stemme til den. Det vil ofte kræve en engageret og velforberedt formidler, at udvælge og formidle en god bog på en måde, der gør den rigtig god.

Effektiv litteraturformidling forudsætter altså indsigt både i børnenes og i bøgernes verden, hvoraf det sidste ikke kan forventes at være en selvskrevet kompetence blandt pædagoger. Ønsker man at etablere en aktiv og frugtbar bogkultur i

institutionen, bør litteraturformidling altså anerkendes som en ny, faglig udfordring, der indebærer følgende:

1. At man løbende holder sig orienteret om og forholder sig til, hvilke bøger, der er på markedet,
2. At man sørger for, at der altid er et godt og bredt udvalg af bøger til rådighed i institutionen,
3. At man hele tiden overvejer og diskuterer, hvilke bøger kunne være interessante og oplagte at inddrage med hvilket formål og sammen med hvilke børn?
4. At man lægger en plan for, hvor, hvornår og hvordan bøgerne skal formidles i praksis.

God og jævn litteraturformidling kræver en hel del opmærksomhed, ikke mindst i opstartsfasen, og det vil i mange tilfælde være en fordel at få nogle kvalificerede input og praktisk assistance udefra, eksempelvis fra den lokale børnebibliotekar, som dels kan hjælpe med ideer og erfaringer med litteraturformidling til mindre børn, dels med at finde de bøger frem, som passer med institutionens behov, aktuelle temaer, særlige børns situationer eller interesser m.v.. I nogle kommuner er der mulighed for at oprette børnehavebiblioteker, som betyder, at institutionens bogbeholdning løbende udskiftes og børnene kan låne bøgerne med hjem. I andre områder formidler bibliotekerne gratis bogpakker til familier med førskolebørn, hvilket i mange tilfælde også involverer et samarbejde med børnehaver og vuggestuer.

Mulighederne er mange, og hvilken praktisk samarbejdsmodel, der vælges, afhænger selvfølgelig af den enkelte institutions ambitioner og mulige ressourcer. Under alle omstændigheder vil et tættere samarbejde mellem daginstitution og børnebibliotek kunne medføre en faglig opkvalificering, ikke bare af det pædagogiske personale, men også af de involverede bibliotekarer, som med tiden vil få en bedre fornemmelse for, hvilke bøger, der ville passe særligt godt til institutionens ønsker og behov. En gensidig erfaringsudveksling vil kunne styrke og intensivere samarbejdet omkring børnelitteraturen og dermed sikre, at børnene ikke behøver at nøjes med den lettere gennemsnitslitteratur, men derimod kan få maksimalt glæde af det enorme oplevelses- og erfaringspotentiale, der bare ligger og venter på at blive foldet ud i det børnelitterære univers.

Mere information om børnelitteratur, børns læsning og udvikling af sprog kan findes på:

Nationalt Videncenter for Læsning: www.videnomlaesning.dk/1/10.aspxBørnesprog
Center for Børnesprog: [www.sdu.dk/Om SDU/Institutter centre/C Boernesprog.aspx](http://www.sdu.dk/Om_SDU/Institutter_centre/C_Boernesprog.aspx)
Center for Børnelitteratur: www.cfb.dk
Styrelsen for Bibliotek og Medier: www.bibliotekogmedier.dk

Børnelitteratursider

www.pallesgavebod.dk
<http://fortaellingen.dk>

Faglitteratur

Anne Petersen: Den tilsidesatte bog, 2007
CC Rasmussen: En anden side af børnelitteraturen, 2007
Marianne Eskebæk Larsen: Litteratur og læreplaner, en diskussion af børnelitteraturens placering i pædagogiske læreplaner for dagtilbud, 2006
Styrelsen for Bibliotek og Medier: Børnehavebiblioteker, 2008

Skønlitteratur

Ida Jessen: Den lille gule pige, 2008

Jens Sigsgaard: Palle alene i verden, 1942

Jørgen Clevin: Strudsen Rasmus, 1945

Mats Letén: Finn Hermann, 2001

Martin Glaz Serup: Sebastians monster, 2006

Oscar K: Børnenes bedemand, 2008

Wolf Erlbruch: And, døden og tulipanen, 2007